

Framtidsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2017

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen om statsbudgeten för 2017 (RP 134/2016 rd): Ärendet har remitterats till framtidsutskottet för eventuellt utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 24.10.2016.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Annika Klimenko, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Sanna Nieminen, finansministeriet
- ekonomiplaneringschef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- professor Sixten Korkman, Aalto-universitetet
- direktör, enheten för planering och ledningens stöd Pentti Pulkkinen, Finlands Akademi
- utvecklingsdirektör Hannu Kemppainen, Innovationsfinansieringsverket Tekes
- verkställande direktör Vesa Vihriälä, Näringslivets forskningsinstitut ETLA
- ledande expert Kari Herlevi, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- ledande expert Timo Hämäläinen, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- undervisningsråd Jorma Karhu, undervisnings- och kulturministeriet
- arbets- och näringsministeriet
- Innovationsfinansieringsverket Tekes
- Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Framtidsutskottet fokuserar i detta utlåtande på hur budgeten inverkar på utbildning och forskning. Utskottet hörde också sakkunniga om de framtida tillväxtsektorerna och om hur vi kan åstadkomma tillväxt, sysselsättning och välfärd.

Finansiering av forskningen. Den sammanräknade totalbudgeten för universiteten 2015 var cirka 2 800 miljoner euro, av vilka omkring 1 450 miljoner euro användes till forskning. Av detta be-

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

lopp var Finlands Akademis andel 270 miljoner euro. Finansieringen av Finlands Akademi utgjorde 2015 cirka 9 procent av alla universitetsmedel och omkring 20 procent av de finansiella resurser som universitetet använde till forskning.

För år 2017 har totalt 450 miljoner euro anslagits för akademien, och pengarna ska användas till forskningsprojekt, forsknings- och vetenskapspolitiska uppgifter, strategisk forskning, forskningsinfrastruktur, internationella medlemsavgifter och profilering av universitetet. Till följd av de sammantagna effekterna av alla ändringar i bevillningsfullmakten ökar fullmakten med 9,9 miljoner euro jämfört med 2016.

Den totala fullmakten för Finlands Akademi har ökat de senaste åren när det har införts nya finansieringsformer, en stärkt profil för våra universitet genom konkurrens om medlen, forskningsinfrastrukturen och finansiering av strategisk forskning.

Däremot har akademins forskarrelaterade bevillningsfullmakt minskat med totalt 34 miljoner euro åren 2012—2017. Samtidigt har ansökningarna som gäller de forskarrelaterade konkurrensutsatta medlen ökat med 40 procent under samma period, vilket innebär att andelen godkända ansökningar legat på bara 9—17 procent trots att ett dubbelt större antal av forskningsplanerna når upp till sådan vetenskaplig kvalitet som kan finansieras.

Rådet för strategisk forskning, som finns i anslutning till akademien, föreslås i budgetförslaget få en bevillningsfullmakt på 55,6 miljoner euro, samma belopp som 2016. Anslaget ska i enlighet med de tema- och fokusområden som regeringen bestämmer användas till forskning som försöker finna lösningar på de stora samhällsproblemen.

Enligt undervisnings- och kulturministeriet är det nödvändigt att reformera strukturer och arbets sätt för att högskolorna ska ha verksamhetsförutsättningar på lång sikt och för att stärka verksamhetens kvalitet och genomslag. Detta är ett centralt tema när ministeriet och högskolorna ska avtalsförhandla om åren 2017—2020.

Forskning och utveckling Anslagen för forskning och utveckling (FoU) visar en sjunkande trend i Finland. I förhållande till bruttonationalprodukten (BNP) sjunker FoU-utgifterna till 3 procent 2016. Det är i synnerhet företagens investeringar i forskning och utveckling som sjunkit klart sedan 2011, vilket bland annat beror på att sektorn för informations- och kommunikationsteknik (IKT) försvagats.

Tillfrågade internationella investerare har gjort den bedömningen att finländare nöjer sig med mindre än sina konkurrenter och att de dessutom inte är lika djärva. Mindre risker innebär också mindre möjligheter till vinst. Det krävs därför högre nationella ambitioner om vi vill locka till oss utländska investeringar. Också stödet från den offentliga sektorn för djärv förnyelse är radikalt mindre i Finland än i konkurrentländerna, menar experterna. Dessutom råder det brist på kompetens inom försäljnings- och exportsektorn, och vår export riktar sig fortfarande till industrialiserade OECD-länder, trots att tillväxten är tre gånger snabbare i framväxande ekonomier.

Finansieringen av forskning, utveckling och innovation (FoUoI) granskas övergripande i den allmänna motiveringen till budgetpropositionen, närmare bestämt i dess kapitel 5.3 Vetenskaps-,

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

teknologi- och innovationspolitiken. Det föreslagna anslaget för högskoleundervisning och forskning uppgår till totalt 3,3 miljarder euro 2017, en ökning med 124 miljoner euro jämfört med 2016. I detta ingår ett belopp av engångsnatur på 150 miljoner euro, ett kapital som staten maximalt förser universiteten med 2017. Det är tre gånger mer än det privata kapital som universiteten samlar in.

Bidraget till Innovationsfinansieringsverket Tekes föreslås uppgå till 240,5 miljoner euro plus 9,5 miljoner euro för främjande av audiovisuell produktion. Totalt sett rör det sig om en ökning på 0,5 miljoner euro jämfört med året innan. Tekes föreslås få en lånefullmakt på 146,8 miljoner euro, som ligger på samma nivå som i den ordinarie budgeten för i år. Teknologiska forskningscentralen VTT Ab ska enligt regeringens förslag få 87,3 miljoner euro i statsunderstöd, vilket är cirka 4,5 miljoner euro mindre än i årets budget. Minskningen beror på överföringar till undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel för finansiering av strategisk forskning.

Enligt budgetpropositionen är 2017 års anslag under arbets- och näringsministeriets huvudtitel 2,928 miljarder euro, dvs. en minskning på 8 miljoner euro. Förslagsanslaget för produktionsstöd för förnybar energi föreslås uppgå till 273,4 miljoner euro, som därmed innebär en ökning på 39 miljoner euro. Det föreslagna anslaget för närings- och innovationspolitik för 2017 är 860 miljoner euro, nästan 67 miljoner euro mindre än för 2016.

Utbildning. Det totala anslaget för undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel föreslås 2017 vara 6,773 miljarder euro, vilket är 28 miljoner euro mindre än för i år. De största minskningarna hänger samman med reformeringen av studiestödssystemet och med att de studerande i fortsättningen hör till det allmänna bostadsbidragssystemet.

Enligt budgetpropositionen för 2017 uppgår den statliga finansieringen av universitetens verksamhet till 1,795 miljarder euro, medan finansieringen av yrkeshögskolorna uppgår till 834 miljoner euro. Minskningen jämfört med 2016 är 31,8 miljoner euro för universitetens del och 25,1 miljoner euro för yrkeshögskolornas del.

Även om trenden är sjunkande också i fråga om utbildningsmedlen föreslår regeringen ett anslag på 20 miljoner euro för reformering av både den grundläggande och den kompletterande lärarutbildningen. Anslaget ligger under momentet för gemensamma utgifter inom högskoleväsendet och vetenskapens område och är en ökning på 11,5 miljoner euro jämfört med 2016. Syftet är att alla lärare ska garanteras möjlighet att utveckla sin kompetens så länge de arbetar. Dessutom föreslås ett tilläggsanslag på 29,9 miljoner euro för att utveckla högskoleundervisningen, stärka digitala lärandemiljöer och förbättra förutsättningarna för studier året om. Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp som ska studera hur man kan få fram tilläggsresurser också för sådan högskoleforskning, sådana högskoleinnovationer och sådant utnyttjande av forskningsresultat som stöder förutsättningarna för hållbar tillväxt. Beslut kommer att fattas i samband med nästa plan för de offentliga finanserna.

Spetsprojekten inom kompetens och utbildning finansieras i 2017 års budgetproposition under tre huvudtitlar: undervisnings- och kulturministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och arbets- och näringsministeriet. Det tilldelade anslaget för 2016–2018 är totalt 300 miljoner euro och det

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

fördelas enligt följande: för 2016 totalt 31 miljoner euro, för 2017 totalt 62,1 miljoner euro och för 2018 totalt 206,9 miljoner euro.

Bland de åtgärder som genomförs med anslag för spetsprojekten kan nämnas bland annat 1) nya lärandemiljöer och digitalt material för grundskolorna, 2) projektet En timme motion om dagen, 3) försök med utvidgat språkutbud och undervisning i ett främmande språk redan i första klass, 4) reformering av yrkesutbildningen, 5) snabbare övergång till arbetslivet, 6) stärkta digitala lärandemiljöer och bättre förutsättningar för studier året om i högskolorna, 7) bättre möjligheter att jämlikt ta del av konst och kultur, särskilt för barn och unga och över lag tillgängligare konst och kultur, 8) ökat samarbete mellan forskning och näringsliv för att kommersialisera innovationer och 9) ungdomsgarantin utvecklas i riktning mot en kollektiv garanti genom fördjupat samarbete mellan dem som erbjuder tjänster för unga och insamling av bästa praxis för nyttiggörande på nationell nivå.

Andra åtgärdshelheter inom spetsprojekt är stöd till starka regionala och sektorsvisa kunskapskluster och undanröjande av hinder för export av utbildning på alla utbildningsnivåer. Regeringen har reserverat 15,2 miljoner euro för utveckling av jämlikhet inom utbildningen och av kvaliteten på specialundervisningen.

Ett av spetsprojekten går ut på att reformera yrkesutbildningen på andra stadiet. Inom den reformen ser man över lagstiftningen om verksamheten, examensstrukturen, finansieringssystemet och reglerings- och styrsystemet för yrkesutbildningen. Resultatet ska bli en ny typ av helhet där utgångspunkten är kompetensgrund, kundorientering och livslångt lärande. Det som är problematiskt ur läroanstalternas synvinkel är emellertid det att delreformerna träder i kraft vid ingången av 2018 medan åtgärder för reformens sparmål inleds redan under 2017. Enligt den föreslagna budgeten ska yrkesutbildningen 2017 tilldelas totalt 767 miljoner euro, dvs. 14 miljoner mindre än 2016.

Av dem som inlett yrkesutbildning hoppar en tredjedel av inom tre år. Priset per enhet är 11 000 euro inom yrkesutbildningen, vilket är en hög siffra internationellt sett. I enlighet med regeringsprogrammet minskas medlen för yrkesutbildning permanent med 190 miljoner euro. Målet är att färre ska avbryta sina studier, genomströmningen inom utbildningen bli bättre och produktiviteten öka.

Det föreslagna anslaget för allmänbildande utbildning under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel är 950 miljoner euro. Inom den småbarnspedagogiska verksamheten och i skolorna ska införandet av ny pedagogik och lärandemiljöer påskyndas samtidigt som försöksverksamhet gynnas och lärarnas kompetens stärks. Också avgifterna för småbarnspedagogisk verksamhet sänks. Det sker genom att inkomstgränserna för två- och trepersonersfamiljer höjs och genom att avgiften för det andra barnet är 90 procent av avgiften för det första barnet.

Det föreslagna anslaget för studiestöd för 2017 är 781 miljoner euro. Av detta utgörs sammanlagt 655,4 miljoner euro av studiepenning och bostadstillägg. Momentet har dimensionerats med beaktande av studiestödsreformen och överföringen av de studerande till systemet för allmänt bostadsbidrag, vilket minskar anslaget under momentet med 161,4 miljoner euro 2017.

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

Utbildningsbehovet bland invandrare har ökat och därför ökas statsunderstödet för yrkesutbildning med 21 miljoner euro med början 2017. På detta sätt går det att årligen erbjuda omkring 2 000 invandrare yrkesutbildning och tjänster som stöder studierna. Också anslagen för undervisning som förbereder för den grundläggande utbildningen och för grundläggande utbildning för vuxna ökas för att svara mot det ökade utbildningsbehovet till följd av situationen i fråga om asylsökande. Samtidigt sänks ändå anslaget per elev för den undervisning som förbereder invandrare för den grundläggande utbildningen.

En djärvare innovationspolitik Den finländska närings- och innovationspolitiken har sedan början av 1990-talet å ena sidan utvecklat bra ramar för alla företag, å andra sidan värnat om konkurrenskraften för de samhällsekonomiskt viktigaste sektorerna. Samtidigt har de stora inhemska företagen specialiserat sig på sin kärnkompetens. Utvecklingen har lett till att utvecklingen mot en mångsidigare näringsstruktur har stannat upp och ekonomins motståndskraft (s.k. resiliens) har försvagats.

Den ekonomiska diskursen i Finland har enligt experter legat på makronivå. Centrala teman har varit bland annat hållbarhetsgapet i statsfinanserna, inkomst- och arbetsmarknadspolitiska lösningar, centralbankernas penningpolitik, välfärdsstatens strukturella problem och den ökande långtidsarbetslösheten. Den största orsaken till Finlands ekonomiska problem är emellertid att näringsstrukturen vittrar sönder, menar sakkunniga. Internationaliseringen av storföretagen och upplösningen av Nokiaklustret har lett till att Finland förlorat produktion med ett högt mervärde, vilket haft multiplikatoreffekt på efterfrågan och sysselsättningen. Utvecklingen av de allmänna ramarna har inte skapat nya tillväxtbranscher eller stärkt näringsstrukturen. Val måste träffas och debatten bör vändas i riktning mot innovations- och näringspolitik (exempelvis näringsstrukturen, näringspolitiken, innovationspolitiken och näringsstöden), mikroföretagande och rent allmänt hur arbetets och sysselsättningens karaktär förändras.

Det ”no picking the winners”-tänkande som rått inom det samhälleliga beslutsfattandet i fråga om den offentliga sektorns roll inom närings- och innovationspolitiken har försvårat diskussionen om de strategiska fokusområdena. Enligt det träffar den offentliga sektorn inga val utan den skapar ramar för urval genom konkurrens. I praktiken träffas val ändå på alla nivåer. Något som bland annat leder till detta är smart specialisering på regional nivå. Specialiseringen hänger samman med EU-finansiering. Också beskattningen och incitamenten spelar en stor roll när tillväxtföretag ska växa, och även här måste man välja. I nuläget sker urvalet ändå osystematiskt utan någon samordning.

En djärvare närings- och innovationspolitik behövs i synnerhet när man ska skapa ny produktion med stort mervärde och arbetstillfällen för att kompensera för näringsverksamhet som gått förlorad genom globaliseringen och tekniska omvälvningar. Vi måste fokusera på att systematiskt utveckla nya områden och ekosystem för tillväxt, vilket kräver ett nära samarbete mellan aktörer inom privata, offentliga och tredje sektorn. Sitra, Tekes, Finpro, Finlands Akademi och Finnvera har de senaste åren arbetat med att ta fram en sådan verksamhetsmodell. Modellen inbegriper identifiering av nya potentiella områden och ekosystem för tillväxt på olika håll i landet och urval av de mest lovande för systematiskt utvecklingsarbete.

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

I proportion till samhällsekonomin ligger Finland på plats 27 i Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD:s jämförelse i fråga om offentliga incitament för företagens FoU-insatser. Enligt sakkunniga som utskottet hört får de svenska företagen nästan två gånger mer, de amerikanska företagen tre gånger mer och de sydkoreanska företagen fem gånger mer offentligt stöd för sin FoU-verksamhet jämfört med finländska företag.

OECD håller nu på att ta fram en utvärdering av Finlands innovationspolitik. Avsikten är att särskilt få fram hur det skulle kunna gå att i fortsättningen få fram mer resultat med mindre insatser och nya strukturer. Rapporten kommer att publiceras i juni 2017.

Framtida tillväxtbranscher. Enligt statistikcentralen finns det 363 587 företag i Finland, och av dessa är 583 (0,1 %) storföretag (mer än 205 anställda) och 2 554 (0,7 %) medelstora företag (50—249 anställda). Totalt 94,7 % (344 471 stycken) av de finländska företagen är mikroföretag med 1—9 anställda. Det är ett problem att de stora och medelstora företagen är så pass få.

Enligt utfrågade sakkunniga finns det framgångssagor som tål internationell jämförelse och mycket potential bland våra företag, men samtidigt når företagens beredskap och förmåga till djärva förnyelser för närvarande inte upp till samma nivå som i de konkurrentländer som klarar sig bäst. Produkt- och utvecklingsverksamheten koncentreras inte på nya djärva initiativ, utan i stället på små produktförbättringar, och samtidigt är det så att den avgörande skillnaden i förhållande till konkurrenterna allt oftare åstadkoms med överraskande affärskoncept, service som överträffar förväntningarna eller exceptionellt fungerande design. Nyckelfaktorer för förnyelse och tillväxt är helt nya företag, affärsverksamheter och företagsamma människor som utmanar våra gamla sätt att tänka och att producera varor och tjänster.

Vårt samhälle och omvärlden är allt mer osäkra och komplexa. Den snabba tekniska och ekonomiska omvälvningen utmanar de traditionella samhällsinstitutionerna och samhällsstrukturerna. Därför räcker det inte längre med traditionell innovationspolitik för att lösa dessa problem och inte heller för att utnyttja de möjligheter som den pågående brytningstiden erbjuder. Det som behövs är systeminnovationer och en lösningsfokuserad innovationspolitik som sammanför de berörda aktörerna när det gäller ett visst samhälleligt problem och dess lösning för en intensiv dialog och problemlösningssprocess. Aktörerna ska företräda såväl teknologisk kompetens som de humanistiska vetenskaperna och sociologin. Ett sådant samarbetsnätverk kan skapa exportdugliga helhets- eller dellösningar på globala hållbarhetsproblem, och det finns en internationell marknad för sådana lösningar.

Det går också att främja innovationer genom utveckling av företagens handlingsramar, regelverket och incitamenten. Exempelvis blir det smidigare att testa ny teknik om tillståndprocesserna blir enklare ("en dörr in"). Det behövs reglering för att välfärdssamhällets värden, såsom jämlikhet, ska kunna främjas. Men samtidigt kan regleringen skapa flaskhalsar som hindrar eller försvårar uppkomsten av innovationer. Problem uppstår exempelvis när regleringen är knuten till ett visst förvaltningsområde, medan föremålet för reglering borde betraktas på ett mer övergripande plan över förvaltningsgränserna. Också skillnader i tolkningen av reglerna kan fördröja processen eller så kan tolkningen snarare vara bokstavstrogen än ändamålsenlig.

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

Som framtida tillväxtbranscher nämndes under utskottsutfrågningen bland annat digitala och proaktiva lösningar inom vårdbranschen, smart energi, tillämpningar inom super-IoT (sakernas internet) och 5G-mobilitet på alla områden, energieffektivitet, flexibel och intelligent energi (smarta nät, smart grid), utsläppsnåla transportlösningar, bioprodukter, My data-system, ren teknik, cirkulär ekonomi, fotonik, artificiell intelligens, digitala innehåll, utbildningsexport och tjänster över lag.

Det finns också andra kompetensområden som potentiellt kan generera ökad affärsverksamhet, såsom upplevt välbefinnande, koppling av upplevd välfärd och mer allmänt socialvetenskaper till den tekniska utvecklingen, underlättande av det dagliga livet och allt större fokusering av exporten till framväxande ekonomier med snabbare tillväxt.

Som ett exempel på ny innovationspolitik kan nämnas kretsloppssamhället där man försöker få produkter, komponenter och material plus det tillhörande värdet att cirkulera i ekonomin så länge som möjligt. Arbetet med en nationell färdplan för ett sådant kretsloppstänk lämpar sig som exempel på en ny typ av ekosystempolitik. Färdplanen anger hur man går mot en cirkulär ekonomi och utgör ett exempel på en bred visions- och åtgärdsprocess med mer än 1 000 deltagande aktörer där man lägger grunden för ett gemensamt ekosystem för långsiktig uppbyggnad. Enligt Sitras uppskattning kan den cirkulära ekonomin generera ett årligt mervärde på 2—3 miljarder euro fram till 2030. Romklubben uppskattar å sin sida att mer än 75 000 nya arbetstillfällen kan skapas.

Ett annat exempel på ny innovationspolitik som nämndes under utfrågningen var Huvudstadsregionens Smart & Clean-stiftelse. Ett konkret mål som Smart & Clean-projektet har är att Helsingforsregionen ska vara en testplattform i världsklass för smarta och rena lösningar och tjänster 2016—2021. Målet är en avfallsfri och utsläppsfri stad.

Riktlinjer för framtidspolitiken. Den svaga tillväxten i Finland är en paradox och orsakerna är svåra att exakt ange. Enligt sakkunniga kan det bero på svårigheter med att utnyttja idéer och snabbt omsätta dem till större affärsverksamhet. Det kan också finnas underliggande kulturella orsaker: man tvivlar på den egna förmågan, undviker risktagning och har bristfällig förmåga att dra nytta av andras erfarenheter. Det kan också vara fråga om svårigheter att få finansiering under snabba tillväxtfaser och tvivel på huruvida resurserna är tillräckliga. En uppenbar begränsning i fråga om resurser är tillgången på kompetent arbetskraft.

Utfrågade sakkunniga anser att makropolitiken och finanspolitiken i 2017 års budget är mer stimulerande än målen enligt regeringsprogrammet. Det är välkommet och beror band annat på den lindrigare beskattningen av arbetet. Statens skuldkvot kommer inte att börja minska denna valperiod, men en brytpunkt är enligt utfrågade sakkunniga i sikte längre in i framtiden. Därför måste vi fokusera på strukturella problem och strukturpolitik. Strukturpolitiska åtgärder som de sakkunniga förde fram var att förbättra arbetsmarknadens funktionsförmåga, stärka förmågan och incitamenten för förnyelse av företagandet och skapa utsikter för att Finland också framdeles är ett land med hög kompetens.

Det finns matchningsproblem på arbetsmarknaden, och dessa beror både på kompetensproblem och på marginaleffekter. Det skulle falla sig naturligt att också systematiskt avveckla byråkratiska hinder senast när det nationella inkomstregistret införs (år 2019). Utfrågade sakkunniga an-

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

ser att det bör finnas en innovationsaspekt kopplad till allt företagsstöd, också när det är fråga om att stödja etablerade företag eller branscher.

Staten kan främja digitalisering genom egna åtgärder, bland annat genom konkret stimulans och projektbeställningar. Den tekniska kompetensen behöver ändå kompletteras med humanistiska och sociologiska aspekter i syfte att finna användar- och konsumentvänliga lösningar för medborgare i olika åldrar och för företag och organisationer. Detta mål lämpar sig väl också för offentliga innovativa upphandlingar.

Sakkunniga som utskottet har hört poängterade behovet av en samlad, långsiktig och systematisk politisk styrning. Förutsägbarhet i samhällssystemet ingår i den internationella konkurrenskraften. Därför måste planeringen utsträckas långt in i framtiden och inte knyts till tid och parti-gränser.

Också i fråga om exempelvis beskattning och arbetslivet krävs det samlad planering. Ramarna för den allmänna löneutvecklingen har hittills byggt på löneutvecklingen i teknikföretagen eller mer generell i exportföretagen. De sakkunniga anser att man till och med bör överväga att skapa en ny institution för att slå fast den allmänna nivån på löneutvecklingen, som arbetsmarknadsorganisationerna sedan förväntas hålla sig inom ramen för (s.k. löneramar). En sådan praxis tillämpas redan i Sverige.

Det krävs konkreta lösningar för att få beslutsfattare och forskare att bedriva ett närmare samarbete. Det kan innebära ett effektivare utnyttjande av olika institutioner (exempelvis rådet för utvärdering av den ekonomiska politiken och eventuella råd för utvärdering av politikeffekter). Också rådet för strategisk forskning (RSF) vid Finlands Akademi är en kanal som kan utnyttjas för att få fram beslutsunderlag. Universiteten har redan i detta nu ett uppdrag när det gäller samhällspåverkan och uppdraget kan accentueras ytterligare. Dessutom har framtidsutskottet ett pågående projekt om motinformation (Vastatiето), och det kommer att belysa frågan om effektivare utnyttjande av information ytterligare.

Enligt vissa sakkunniga är det värt att överväga om kommittéväsendet bör återinrättas för att få forskningsresultaten att systematiskt stödja beslutsfattandet. Också utskottet har tidigare i ett framtidsbetänkande (FrUB 1/2014 rd) sagt att parlamentarisk beredning behövs i stora samhälleliga frågor som sträcker sig över ett val och förutsätter nytänkande och att det därför bör tillsättas en parlamentarisk kommitté för att utreda hur demokratin och beslutsfattandet förändrats inom olika samhällssektorer och för att samtidigt diskutera hur samhällskontraktet kan stärkas. I betänkandet sägs det också att vi i motsats till Sverige i hög grad har avstått från kommittéväsendet. Utredare och arbetsgrupper har inte ersatt att parlamentariker, forskare, tjänstemän, intresseorganisationer och andra intressegrupperingar tillsammans diskuterade, analyserade och föreslog lösningar på problemen. Det har gått håll i det förtroendebaserade konsensustänkandet.

Det Finland behöver är en omfattande reformering av hela högskolesystemet. För statens del behövs kapitaltillskott och ett klart och snabbt fastställande av riktlinjer för strukturell systemutveckling. Det krävs en övergripande vision av hurdana vi vill att högskolesystemets strukturer ska bli. Exempelvis anser nobelpristagaren Bengt Holmström att det bästa sättet att stödja universite-

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

ten är att skjuta till kapital på ett sätt där de själva kan analysera och besluta vilka investeringar som bäst genererar mervärde.

De sakkunniga anser att förskolan och skolan ger den bästa avkastningen. Det handlar om att förebygga och om att förutsättningarna för överlevnad, självkänsla och självständighet skapas i unga år.

De åtgärder som föreslås i budgetpropositionen löser inte i sig Finlands problem. Därför måste politiken i stället för att fokusera på nedskärningar och stimulering prioritera brett förankrade strukturella reformer där de positiva följderna märks på lång sikt.

Framtidsutskottet understryker att Finland behöver långsiktighet och systematik i planeringen och beslutsfattandet. Vi måste komma ifrån osthyvelnedskärningar och sporadiska lösningar som gör systemet mer komplicerat utan att tillföra nämnvärd nytta. Åtgärderna måste backas upp av en bättre vision och en bättre färdplan och av ett samarbete på bred bas.

Framtidsutskottet föreslår att nya modeller, försök och konkreta pilotprojekt tas fram när vi vill stödja och genomföra strukturella reformer och främja brett förankrat samarbete, och detta på ett sätt som får forskningen och den politiska beslutsprocessen att mötas på ett bättre sätt, med större systematik och på ett mer långsiktigt plan.

Framtidsutskottet vill också se en bättre lagstiftning. Normer och författningar är viktiga: de skapar ett säkert och jämlikt samhälle och en inre marknad i Europa. Regelverket måste ändå vara så enkelt som möjligt och väl underbyggt och dessutom måste det ge möjlighet till nyskapande.

Framtidsutskottet föreslår att det pilotprojekt som väljs ut när det gäller bättre lagstiftning och strukturella reformer ska gå ut på att avlägsna byråkratiska hinder för kortvarig samsättning och mikroföretagande. Det ska vara så lätt som möjligt att ta emot arbete och de ekonomiska konsekvenserna ska vara förutsägbara, så att inga ekonomiska risker är förknippade med att ta emot exempelvis ett kortvarigt deltidsjobb.

Framtidsutskottet anser att också den pågående vårdreformen erbjuder ett utmärkt tillfälle att ta fram och testa modeller för brett förankrat samarbete och nya typer av reglering.

Framtidsutskottet erinrar om vikten av förebyggande åtgärder, till exempel hälsofrämjande.

Framtidsutskottet anser att det mest långsiktiga och effektiva sättet att investera i hållbarhet och tillväxt är att satsa på barnens och de ungas välfärd och på familjepolitiken. Det är samtidigt långsiktig och effektiv välfärdsekonomi.

Framtidsutskottet föreslår att fokus inom utbildningspolitiken flyttas så att satsningarna görs under de tidiga skolåren. De viktigaste investeringarna i en hållbar framtid sker ti-

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

digt i livet. Därför anser utskottet att besluten i fråga om dagvård och småbarnspedagogisk verksamhet måste följas noga.

Framtidsutskottet anser att en jämlik utbildning kräver digitalisering av undervisningen och i sann bemärkelse öppna studier så att det går att studera var och när man vill.

Framtidsutskottet uttrycker sin oro över att det redan 2017 görs besparingar i den ur produktivitetssynvinkel välmotiverade reformen av yrkesutbildningen, även om den egentliga reformen genomförs först 2018. Detta ger upphov till onödiga farhågor i utbildningsanstalterna.

Framtidsutskottet anser att yrkeshögskolorna besitter stor praktisk expertis som skulle kunna utnyttjas bättre inom forskning och utveckling. Detta kan främjas exempelvis genom finansiering från rådet för strategisk forskning (RSF).

Framtidsutskottet vill också påminna om vikten av basfinansieringen av den konkurrensutsatta forskarrelaterade vetenskapen.

Framtidsutskottet understryker hur viktigt det är med innovationsdriven tillväxt och uppmuntrar regeringen att vidta åtgärder som främjar framväxten av nya tillväxtsektorer. Sektorerna kan fås att bli större bland annat genom försök, pilotprojekt, regelutveckling, snabbare tillståndsprocesser och exportfrämjande. Nya tillväxtsektorer som nämnts under utskottsutfrågningen är bland annat digitala och proaktiva lösningar inom vårdbranschen, smart energi, energieffektivitet, flexibel och intelligent energi (smarta nät, smart grid), utsläppsnåla transportlösningar, tillämpningar inom super-IoT (sakernas internet) och 5G-mobilitet på alla områden, My data-system, artificiell intelligens, digitala innehåll, cirkulär ekonomi, fotonik, bioprodukter och livsmedel, utbildningsexport och tjänsteexport över lag. Det finns också andra kompetensområden som potentiellt kan generera tillväxt, såsom upplevt välbefinnande och underlättande av det dagliga livet med ny teknik och allt större fokusering av exporten också till framväxande ekonomier med snabbare tillväxt.

Framtidsutskottet gör den bedömningen att fokus inom innovationssystemet i Finland bör flyttas i riktning mot nyskapande. Det krävs en djärvare innovationspolitik där man vågar göra strategiska val och bygga upp ekosystem för tillväxt för nya sektorer med tillväxtpotential och regionala kompetenskluster. Dessutom behövs det orädda och innovativa offentliga upphandlingar och försök för att utveckla nya tillväxtsektorer och för att få jämförelseobjekt. I anknytning till detta föreslår utskottet att vårt system för företagsstöd ses över helt och hållet och att vi väljer en ny inriktning som faktiskt stöder nyskapande. Detta kan exempelvis ske samtidigt med analysen av de rekommenderade åtgärderna i OECD:s rapport om Finlands innovationspolitik, som blir klar i juni 2017.

Framtidsutskottet anser att Sverige har varit framgångsrikt på den internationella konsumentmarknaden. Det är inte bara högteknologi som ligger bakom framgången, utan också sofistikerad affärskompetens. Också vi behöver vara djärvare, mer entusiastiska och am-

Utlåtande FrUU 7/2016 rd

bitiösa och inte alltför allvarliga. Mera verkstad och mera företagsamhet kräver aktiv entreprenörskapsutbildning och incitament till aktivitet i vardagen.

Framtidsutskottet anser att de små och medelstora företagens tillväxt och internationalisering måste stödjas. Finland behöver fler medelstora företag.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Framtidsutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 21.10.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Thomas Blomqvist sv
vice ordförande Merja Mäkisalo-Ropponen sd
medlem Mikko Alatalo cent
medlem Harri Jaskari saml
medlem Anna Kontula vänst
medlem Antti Lindtman sd
medlem Aila Paloniemi cent
medlem Arto Pirttilahti cent
medlem Tuomo Puumala cent
medlem Joonas Räsänen sd
medlem Sari Tanus kd
medlem Lenita Toivakka saml
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
ersättare Olavi Ala-Nissilä cent.

Sekreterare var

utskottsråd Olli Hietanen
ständig rådgivare Sari Söderlund.